

DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİ, BÖLGESEL AKTÖRLER VE TÜRKİYE'NİN ENERJİ GÜVENLİĞİ*

Tacettin Gökhan ÖZÇELİK**

Mustafa Aykut ÇÜÇEN***

Öz

Tarih boyunca birçok uygarlığın merkezini oluşturan Doğu Akdeniz coğrafyası; ticari, ekonomik ve jeopolitik eksenlerde önem arz eden bir konumda yer almıştır. "Enerji" boyutu ile birlikte ise bölge yeniden bölgesel ve küresel anlamda bir rekabet alanına dönüşmüştür. Özellikle bölgesel aktörler, Doğu Akdeniz enerji havzasından daha fazla pay alabilmek adına hamleler gerçekleştirmişlerdir. Hukuki bağlamda, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı başlıkları tarafların haklarını muhafaza edebilmeleri adına rekabetin bir diğer boyutunu oluşturmuştur. Ancak bölgesel aktörlerin hukuki zemindeki hamlelerinin yanı sıra Türkiye için de Doğu Akdeniz havzası stratejik bir konumda yer almıştır. Bu çalışma bu genel çerçevede dahilinde, dört perspektife odaklanmak amacını taşımaktadır.

* Bu çalışma, Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yürütülen "Doğu Akdeniz Jeopolitiği ve Türkiye'nin Enerji Güvenliğine Etkileri" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Nişantaşı Üniversitesi, gokhan.ozcelik@nisantasi.edu.tr

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Nişantaşı Üniversitesi, maykutcugen@hotmail.com

Birincisi, Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik öneminin analiz edilmesidir. İkincisi, münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanları odağındaki tartışmaların değerlendirilmesidir. Üçüncüsü, bölgesel aktörlerin (Türkiye, KKTC, GKRY, Yunanistan, İsrail, Lübnan, Mısır ve Suriye) Doğu Akdeniz politikalarındaki yaklaşımlarının ele alınmasıdır. Dördüncüsü ise Türkiye için Doğu Akdeniz'in neden önemli olduğu sorusuna yanıt aranmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Jeopolitik, Enerji, Türkiye.

EASTERN MEDITERRANEAN GEOPOLITICS, REGIONAL ACTORS AND TURKEY'S ENERGY SECURITY

Abstract

Eastern Mediterranean geography, which has been the center of many civilizations throughout history; It has been in an important position in commercial, economic and geopolitical axes. With the "energy" dimension, the region has once again turned into a competitive arena in the regional and global sense. In particular, regional actors have made moves in order to get a larger share from the Eastern Mediterranean energy basin. In the legal context, the titles of the exclusive economic zone and the continental shelf have created another dimension of competition in order for the parties to protect their rights. However, in addition to the moves of the regional actors on the legal ground, the Eastern Mediterranean basin has been in a strategic position for Turkey. This study aims to focus on four perspectives within this general framework. The first is to analyze the geopolitical and geostrategic importance of the Eastern Mediterranean. The second is the evaluation of the discussions focusing on the exclusive economic zone and maritime jurisdictions. Third, the approaches of regional actors (Turkey, TRNC, Greek Cypriot Administration of Cyprus, Greece, Israel, Lebanon, Egypt and Syria) in the Eastern Mediterranean policies are discussed. The fourth is seeking an answer to the question of why the Eastern Mediterranean is important for Turkey.

Keywords: Eastern Mediterranean, Geopolitics, Energy, Turkey.

1. GİRİŞ

Doğu Akdeniz, dünyanın enerji ve ticaret geçiş hatlarının en yoğun olduğu dünya denizinin sadece küçük bir kısmını oluştursa da dünya ticaretinin üçte birinin gerçekleştiği, Süveyş Kanalı sayesinde doğu ile batıyı birbirine bağlayan jeopolitik açıdan oldukça önemli bir bölgedir. Doğu Akdeniz'in bu önemine ek olarak öneminin daha da artmasını sağlayacak olan stratejik kaynaklar da keşfedilmiştir. Yeraltı hidrokarbon kaynakları olan bu stratejik kaynaklar bölgedeki kıyıdaş devletlerin de dikkatini cezbetmiştir ve tüm devletler bu havzada çıkarlarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye de bölge ülkelerinden birisi olarak uluslararası hukuk çerçevesinde gerek kendi enerji güvenliğini sağlamak gerek ise coğrafyasından ötürü sahip olduğu jeopolitik önemi kaybetmemek ve arttırmak açısından bölge ülkeleri ile rekabet içine girmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin rekabete girdiği ülkeler sadece kıyıdaş ülkeler değil ABD, Rusya ve Avrupa Birliği ülkeleridir.

Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarının bulunması ve bu bölgede iki AB üyesi ülkenin olması enerji güvenliği açısından AB'ye önemli bir seçenek sunmuştur. Uzun yıllardır enerji bakımından Rusya'ya bağımlı olan ve bu bağımlılığın siyasi sonuçlarını da karşılamak zorunda kalan AB ülkeleri Doğu Akdeniz havzasından kendi üyeleri tarafından çıkarılacak doğalgaz ile enerji güvenliklerini garanti altına almak istemektedirler. Bu minvalde de Yunanistan ve GKRY'nin koşulsuz desteklemektedirler.

Bölgede kıyıdaş devlet olarak bulunmamasına rağmen yer alan bir diğer aktör olan ABD ise AB'nin Rusya'ya olan bağımlılığını sonlandırmak ve Rusya'yı gerek siyasi gerek ise ekonomik bakımından dezavantajlı konuma getirmek istemektedir. Bu sebeptendir ki hem AB'nin politikalarını hem de uluslararası

hukuka aykırı olmasına rağmen Yunanistan ve GKRY'nin politikalarını koşulsuz desteklemektedir.

Bölgede olan bir diğer büyük güç Rusya ise bölge ülkeleri arasındaki anlaşmazlığın sürmesini ve Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının AB ülkelerine ulaşmamasını istemektedir. Böylece AB enerji bakımından Rusya'ya bağımlı kalacağı gibi Rusya da ekonomik bakımdan önemli bir kazanç elde edebilecektir.

Kıyıdaş devletler ise Türkiye ile olan sorunlu ilişkilerinden ötürü bölgede Türkiye'nin en büyük rakibi olan Yunanistan-GKRY ikilisine destek vermekte ve bu iki ülkeyle münhasır ekonomik bölge anlaşmaları yaparak kendi kazançlarını maksimize ederken Türkiye'nin de zararlı çıkmasını sağlamaktadır. Bu şartlar dâhilinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de mutlak surette güçlü şekilde belirlediği münhasır ekonomik bölge haritası ile Yunanistan ve GKRY'ye karşı kıyıdaş devletler ile uzlaşarak yer alması gerekmektedir.

2. DOĞU AKDENİZ'İN JEOPOLİTİK VE STRATEJİK ÖNEMİ

Doğu Akdeniz'in önemini kavrayabilmek açısından birçok farklı alandan bakış açısı gerekmektedir. İlk olarak, Ortadoğu enerji kaynaklarının dünyaya açılan kapısı olan Basra Körfezi, Süveyş Kanalı aracılığıyla Akdeniz'e oradan da tüm dünyaya bağlanmaktadır. İkinci olarak, Doğu Akdeniz Kuzey Afrika, Ortadoğu, Anadolu ve Ege Denizi olmak üzere kapsadığı geniş coğrafyada ulaşım, enerji ve ticaret koridorlarını da bünyesinde barındırmaktadır.

Sayısal verilerle yaklaşmak gerekirse, Avrupa kıtasının toplam petrol ihtiyacının yüzde yetmişten fazlası ve ticaret hacminin de yaklaşık yüzde yetmiş Doğu Akdeniz üzerinden gerçekleşmektedir (Yıldız & Yaşar, 2012: 62-63). Rusya ve diğer Orta Asya ülkelerinin ithalatının yüzde altmıştan fazlası ihracatının ise yarısı yine Akdeniz üzerinden yapılmaktadır. Daha genel rakamlar üzerinden bakmak

gerekirse, Doğu Akdeniz dünya denizlerinin sadece yüzde üçü gibi küçük bir oranını kapsamasına rağmen dünya ticaretinin üçte biri Doğu Akdeniz üzerinden gerçekleşmektedir (Gürdeniz, 2005: 101-106; Karagöl, Ateş, Kaya, & Kızılkaya, 2016: 55-56).

Dünyanın en önemli geçiş güzergahlarından ve ticaret rotalarından birisi olan Süveyş Kanalı da Doğu Akdeniz'e açılmaktadır. Kızıldeniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayan bu kanal sayesinde Atlantik ile Hint Okyanusları arasında bağlantı gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak Doğu ile Batı arasındaki mesafeyi kısaltması sebebiyle de dünyanın en ucuz ticaret yolu olan deniz yolunu zaman açısından da avantajlı hale getirmektedir (Sevim, 2012).

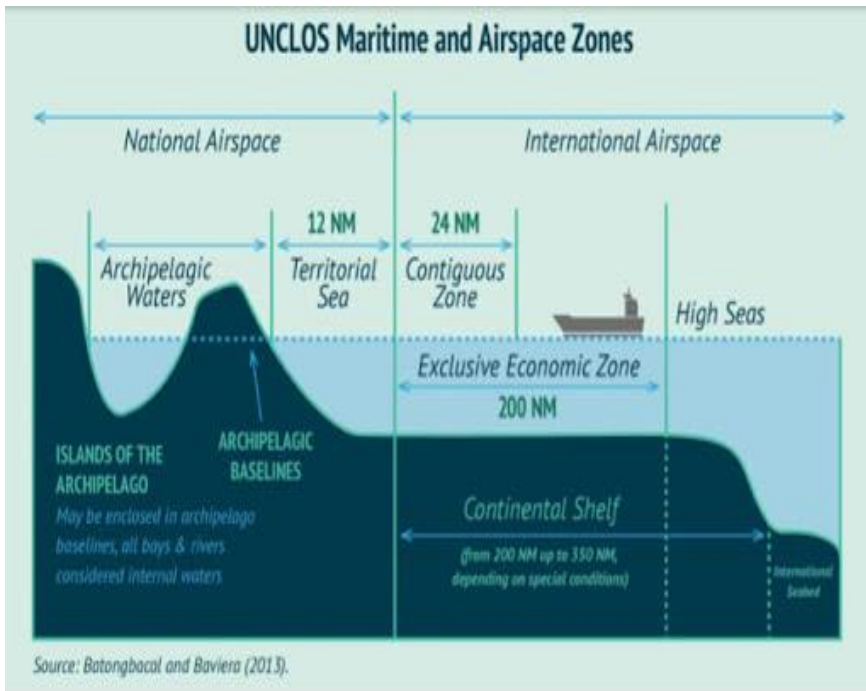
Doğu Akdeniz aynı zamanda enerji nakil hatlarının dünya pazarı ile buluşması açısından da önemli bir noktadır. Bu hatlardan ilki Bakü Tiflis Ceyhan Boru Hattı, Azerbaycan petrolünü Gürcistan üzerinden Türkiye'ye buradan da dünya pazarlarına taşınmasını sağlamaktadır. Yıllık 50 milyon ton taşıma kapasitesi olan bu hattın ilk tanker yüklemesi 2006 yılında gerçekleştirilmiştir (BOTAŞ, 2022). İkinci petrol hattı Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattıdır. Kerkük Yumurtalık Boru hattı olarak da bilinen bu hat 1976 yılında işletmeye alınmış olup, ilk tanker yüklemesi 1977 yılında gerçekleştirilmiştir. Kapasite artırma çalışmaları dahilinde ilk hatta paralel bir hat daha inşa edilmiştir. Çeşitli sebeplerle birkaç kez taşımanın durduğu bu hatta taşıma kapasitesi yıllık 70.9 milyon tondur (BOTAŞ, 2022; Özalp, 2018: 163). Bölgedeki bir diğer önemli petrol hattı ise SuMed Petrol boru hattıdır. Konsorsiyum şeklinde yönetilen boru hattına Egyptian General Petroleum yüzde 50, Aramco yüzde 15 International Petroleum Investment yüzde 15, Kuveyt'in 3 şirketi yüzde 15 ve Qatar Petroleum yüzde 5 hisseye sahiptir. Hattın yapılış amacı dünyaya petrol çıkışının sağlandığı Hürmüz Boğazı'na alternatif bir güzergah yaratma denemesidir. Hat vasıtasıyla Kızıldeniz'den Akdeniz'e doğrudan petrol sevkiyatı gerçekleştirilmektedir (EIA, 2019).

Bu projelerin yanı sıra Doğu Akdeniz havzasında keşfedilen doğalgaz da bölgenin jeopolitik ve stratejik önemini arttırmaktadır. Gerek AB'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığından kurtulmak istemesi gerek bölge ülkelerinin münhasır ekonomik bölgelerindeki doğalgazdan ekonomik açıdan faydalanmak istemesi ve gerek ise Rusya'nın AB'nin bağımlılığını bitirmek istememesi sebebiyle bölge büyük güçlerin çatışma alanı haline gelmiştir. İleride de bölge ülkelerinin görüşleri detaylı olarak açıklanacağı gibi her ülke Doğu Akdeniz Havzasını kendi çıkarları dâhilinde pay etme amacıyla olup karşılıklı anlaşmazlıklar da buradan türemektedir. Türkiye ise bu görüşün tam tersine uluslararası hukuku esasa alan hakkaniyet ilkesi çerçevesinde bir paylaşım öngörmekte ve bunu önermektedir.

3. MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE VE DENİZ YETKİ ALANLARI

Doğu Akdeniz Havzasında devletlerin aralarındaki anlaşmazlıkların temel sebeplerinden birisi de münhasır ekonomik bölge dâhilindeki deniz yetki alanlarının belirlenememiş olmasıdır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi'ne göre münhasır ekonomik bölge denize kıyısı olan devletin karasularından hemen sonra karasularına bitişik olan sulardır. Sözleşmenin beşinci bölümünde detaylı olarak düzenlenmiş olup denize kıyısı olan devletlerin hak ve yetkileri ile aynı denize kıyısı olan diğer devletlerin hak ve yetkileri de detaylı olarak belirtilmiştir. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi'ne göre denize kıyısı olan devlet 200 deniz mili uzunluğundaki bir alanda su altı, su üstü ya da toprak altında bulunan canlı, cansız tüm doğal kaynakları araştırma, yönetme, işletme gibi bütün hak ve yetkilere sahiptir (UN, 1982: 43-53). Temeli, ABD'nin Balıkçılık Bölgesi oluşturmak amacıyla 1945 yılında yayımladığı Truman Bildirilerine dayansa da günümüzde teknolojinin gelişmesi ve deniz altındaki topraktan da sondaj yapılabilmesi sebebiyle büyük önem kazanmıştır.

Görsel 1. Deniz Yetki Alanları Haritası

Kaynak: (IILSS, 2021).

Doğu Akdeniz Havzası'nda en önemli sorun deniz yetki alanlarından çıkan devletlerin birbirlerinin haklarına saygı göstermediği, uluslararası hukuku kendine göre yorumladığı yaklaşım tarzı ve anlaşmalardır. Türkiye'yi Doğu

Akdeniz enerji havzasında sınırlayıcı ve devre dışı bırakan bu anlaşmalar bölge ülkeleri arasında ciddi anlaşmazlıklara yol açmıştır. Yunanistan, ABD ve AB'nin desteğiyle GKRY, Mısır ile deniz yetki alanları anlaşması imzalamış, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de kısıtlı bir alana hapsetmek ve haklarını gasp etmek istemiştir. Buna ek olarak gerçekleşen bir diğer anlaşma olan GKRY ile İsrail arasında yapılan anlaşma da çıkarılan doğalgazın taşınması bakımından Türkiye'nin deniz yetki alanlarını doğrudan ihlal etmek anlamına gelmektedir (Kedikli & Çalağan, 2017: 133).

Bölgedeki anlaşmazlıklar sadece Türkiye ile Yunanistan arasında da değildir. Bölge ülkeleri de deniz yetki alanları bakımından anlaşmazlık içerisinde. Bu ülkelerden ikisi İsrail ile Lübnan'dır. İsrail'in tek taraflı münhasır ekonomik bölge ilan etmesi neticesinde Lübnan bu duruma geç de olsa karşı çıkmıştır. Aynı zamanda İsrail, Filistin'in münhasır ekonomik bölgesinde de arama çalışmaları gerçekleştirmekte ve Filistin'in haklarını da gasp etmektedir (Kahraman, 2019: 430).

Yunanistan da benzer bir şekilde deniz yetki alanlarını belirlemek için kullanılan uluslararası hukuka ve içtihadı aykırı olarak deniz yetki alanını Girit – Kerpe – Rodos – Kaşot – Meis hattından başlatmıştır. Mısır ve İsrail ile de anlaşarak Türkiye'nin deniz yetki alanlarını hakkaniyet ilkesine aykırı olarak 40.000 km²'ye düşürmek ve Türkiye'yi hidrokarbon kaynaklarından uzaklaştırmak istemektedir (Yaycı, 2012: 19). AB ve ABD tarafından desteklenen bu görüşe göre bölgeden çıkarılan doğalgaz Yunanistan üzerinden AB'ye ulaşacak böylece AB'nin de enerji güvenliği sağlanmış olacaktır.

Münhasır ekonomik bölge üzerinden deniz yetki alanları belirlenirken dikkat edilmesi gereken üç temel husus bulunmaktadır. Bu hususlardan ilki Akdeniz'in statüsüdür. Denizlerin açık kapalı ya da yarı açık olmaları durumu uluslararası

hukukun asli kaynakları olan sözleşmeler ve içtihadı doğrudan etkileyen bir etmendir. Dolayısıyla bir deniz üzerinde kıyıdaş devletler münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanlarını belirlemeden evvel denizin statüsünü belirlemeleri elzemdir.

Akdeniz'in statüsü konusuna gelindiğinde ise öncelikli olarak yarı kapalı deniz tanımına bakıldığında bir tarafı, bir kıta tarafından çevrelenen ve diğer tarafından bir okyanusa ya da denize çıkışı olan denizler yarı kapalı deniz statüsündedir. Buna ek olarak Akdeniz'in statüsü içtihat ile de kesinleşmiştir. 1982-1985 yılları arasında Libya ile Malta arasında ortaya çıkan uyuşmazlık sonucunda iki ülkenin de kıta sahanlıkları belirlenmiş bunu belirlerken de Uluslararası Adalet Divanı Akdeniz'i yarı kapalı deniz olarak kabul etme kararını verme yoluna gitmiştir (ICJ, 1982). Diğer bir deyişle Uluslararası Adalet Divanı davayı görmeye başlar başlamaz öncelikli olarak Akdeniz'in statüsünü tartışmış ve buna karar vermiş, sonrasında ise Akdeniz'in yarı kapalı deniz statüsüne göre Libya ile Malta'nın kıta sahanlıkları üzerine karar vermiştir. Deniz yetki alanları belirlenirken yarı kapalı denizlerde adalara ya hiç deniz yetki alanı tanınmamakta ya da sadece kısıtlı bir yetki alanı tanımlanmaktadır. Bu durumda da Yunanistan'ın ortaya koyduğu adaları ana kara ülkesi gibi sayarak deniz yetki alanları belirleme hususu mevcut uluslararası hukuka ve içtihada aykırıdır.

İkinci husus ise eşit uzaklık ilkesinin tarafların kendi kabul ve isteklerine bağlı olmasıdır. 1958 tarihinde imzalanan Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi bu alanda öncü kaynaktır. Sözleşmenin altıncı maddesi eşit uzaklık ilkesini esas almakla birlikte buna ek olarak da ortaya çıkan içtihat bu maddenin uygulamasının zorunlu olmadığı ve tarafların rızasına bırakıldığını da göstermektedir. Bu alandaki en temel içtihat ise 1969 Kuzey Denizi Davasında ortaya çıkmıştır. Davada Uluslararası Adalet Divanı 1958 Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi Madde 6'nın yanı sıra aynı zamanda hakkaniyet ve müteakabiliyet ilkelerinin de bu tür

anlaşmazlıklarda dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Uluslararası Adalet Divanı aynı zamanda verdiği tavsiye kararı ile de anlaşmazlığın taraflarının deniz yetki alanları belirlenirken sözleşmeden önce hakkaniyet ve mütekabiliyet ilkelerini dikkate almaları ve bu ilkeler çerçevesinde hareket etmeleri, sonuca gitmeleri gerektiği hususu üzerinde durmuştur (ICJ, 1967).

Uluslararası Adalet Divanı her mahkeme gibi kararlarında öncelikli olarak asli kaynak olarak kanunları esas almaktadır. Bununla birlikte egemen devletlerin birçok farklı değişken içeren davalarında Uluslararası Adalet Divanı örf ve âdet hukukunu da önemsemiş ve dikkate almıştır. Esasen hukukun asli kaynakları olan hukuk kurallarının yanı sıra örf ve âdet hukukunun da dikkate alınması verilen kararın uzun soluklu ve uyumsuzluğu kesin çözüm ile sonuçlanmasına da yardımcı olmaktadır. Bu minvalde örf ve âdet hukukunun uyumsuzluk çözümlerinde dikkate alınması ile özellikli olaylarda ortaya çıkan haksızlığın önüne geçilebilmektedir (Topsoy, 2013: 193).

Sonuç olarak münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanları belirlenirken uluslararası hukuk kuralları kadar örf ve âdet hukuku ile içtihatlarla da dikkat etmek gerekmektedir. Taraflar arasındaki uyumsuzlukların adaletli bir biçimde çözülmesi açısından gerekli olan bu duruma anlaşmazlığın taraflarının dikkat etmesi uzun soluklu çözümler için oldukça önem arz etmektedir.

4. BÖLGESEL AKTÖRLERİN DOĞU AKDENİZ POLİTİKALARI

Doğu Akdeniz konumu itibariyle denizde herhangi bir hidrokarbon kaynağı barındırmasa dahi Doğu ile Batı arasındaki enerji ve ticaret için kaçınılmaz bir geçiş rotasıdır. Bunun yanı sıra 21. yüzyılda deniz yatağı altında çeşitli hidrokarbon yataklarının keşfedilmesiyle birlikte de gerek bölge ülkeleri gerek ise AB, ABD ve Rusya için öneminin daha da arttırmıştır. Özellikle tespit edilen yeraltı hidrokarbon kaynaklarının çıkarılmaya başlanması ile birlikte Doğu Akdeniz

ticaret ve enerjinin geçiş rotası olmanın yanı sıra dünya için önemli bir enerji merkezi haline de gelecektir (Doğru, 2003: 505-506).

Bu çerçeveden bakıldığında bölge büyük güçlerin ve bölgesel güçlerin çıkar çatışma noktası haline gelmiştir. Bölgede Avrupa Birliği, hidrokarbon kaynakları ile enerji güvenliğini tesis etmek adına üyesi olan Yunanistan ve GKRY'yi desteklemekte, onların hakkaniyet ilkesine aykırı ve Türkiye'nin çıkarlarını yok sayan deniz yetki alanları belirlenmesine de destek olmaktadır. ABD ise Avrupa Birliği'nin enerji güvenliğini sağlayarak Rusya'ya olan enerji bağımlılığını sona erdirmesini böylece de Rusya'nın Avrupa üzerindeki yaptırım gücünün ve ekonomik kazancının yok olmasını istemektedir. Dolayısıyla da ABD, AB'yi dolaylı olarak da Yunanistan ve GKRY'yi desteklemektedir. Rusya ise bölgedeki paylaşımında mevcut uyumsuzluğun sürerek yeraltı hidrokarbon kaynaklarının çıkarılmamasını ve sürecin dondurulmuş çatışma olarak devam etmesini istemektedir (Kaya Ş., 2007: 33-34).

Bu çıkar çatışma ortamında bölge devletleri kendi çıkarlarını korumak aynı zamanda da çatışma ortamında çıkarlarını maksimize etmek açısından çeşitli politikalar geliştirmektedirler. Bunu gerçekleştirmek için de bölge ülkeleri ile çeşitli anlaşmalar gerçekleştirilmekte ve deniz yetki alanları bu anlaşmalar çerçevesinde belirlenmeye çalışılmaktadır.

4.1. Türkiye

Türkiye 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesin'e taraf olmamıştır. Denizler ile ilgili alanları belirleme hususunda Türkiye kendi ilgili mevzuatını esas almakta ve uygulamaları da buna göre gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin belirlediği mevzuata göre düzenlemeler 5531 sayılı Karasuları Kanunu ile düzenlenmektedir. Bu kanun ile deniz yetki alanları belirleme yetkisi T.C. Bakanlar Kurulu'na tevdi edilmiştir.

Görsel 2. Doğu Akdeniz'e Kıyıdaş Devletlerin 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmelerine Bağlılıkları

East Mediterranean Adherence to UNCLOS

	1982 UN Convention on the Law of the Sea		1994 Implementation Agreement	
	Signed	Ratified/ Acceded	Signed	Ratified/ Acceded
Cyprus	✓	✓	✓	✓
Egypt	✓	✓	✓	✗
Greece	✓	✓	✓	✓
Israel	✗	✗	✗	✗
Lebanon	✓	✓	✗	✓
Libya	✓	✗	✗	✗
Palestinian Authority	✗	✓	✗	✓
Syria	✗	✗	✗	✗
Turkey	✗	✗	✗	✗

Note: The Turkish Republic of Northern Cyprus—an entity recognized only by Turkey—is not a signatory or party to either document.

Kaynak: (Loengarov, 2022).

Türkiye Doğu Akdeniz ile ilgili görüşlerini iki farklı uluslararası hukuk kaynağına dayandırmaktadır. Bunlardan ilki uyumsuzluk içerisinde olduğu Yunanistan'ın kabul ettiği Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin ilgili maddeleri gereğince deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölgenin kıyıdaş devletlerin ortak görüşü ile hakkaniyet çerçevesinde belirlenmesi gerektiğine dair maddesidir. Yunanistan'ın belirlediği deniz yetki alanları hakkaniyet çerçevesine uzak ve dayatmacı bir yapıdadır. Konuyla ilgili Türkiye ile görüşülmemiştir ve ilan ettikleri deniz yetki alanlarına uyulması gerektiği dayatmasındalardır.

İkinci olarak Türkiye'nin tezi Akdeniz'in statüsü ile ilgili tespite dayanmaktadır. 1982-1985 yılları arasında Libya ile Malta arasındaki uyumsuzluk sonucunda Uluslararası Adalet Divanı'nın verdiği karar ile Akdeniz yarı kapalı bir deniz olarak kabul edilmiştir. Deniz yetki alanları belirlenirken, adalara kısıtlı bir yetki alanı tanınmakta çoğunlukla da yetki alanı tanınmamaktadır. Türkiye bu açıdan da içtihadı esas alarak Yunanistan'ın tezinin uluslararası hukuka aykırılığını bir kez daha ispatlamaktadır.

Türkiye Doğu Akdeniz'de tüm kıyıdaş devletlerin hakkaniyet ilkesi çerçevesinde adil bir paylaşım gerçekleştirilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Bu durum tüm devletler için avantaj sağlamak ile birlikte karşılıklı anlaşmazlık ve çatışmaları da asgariye indirecek bir yöntemdir.

4.2. KKTC

KKTC 2002 yılında Bakanlar Kurulu tarafından aldığı karar ile karasularını 12 deniz mili olarak belirlemiş buna ek olarak da Kıbrıs Adası açıklarında keşfedilen tüm kaynakların yarısının kendisine ait olduğunu ilan etmiştir. Bu ilan ile birlikte de KKTC, GKRY'ye yaptığı çağrıda yeraltı hidrokarbon kaynakları ve Kıbrıs Adası çevresinde çıkarılacak tüm kaynaklar ile ilgili görüşmelere davet edilmesi gerektiğini bildirmiştir (Hürriyet, 2002).

KKTC, GKRY'ye belirttiği bu görüşü aynı zamanda GKRY ile arama ve sondaj çalışmaları yürüten veya yürütme ihtimali olan tüm şirketlere de ayrıca iletmiştir. Buna ek olarak da kendi yetki alanlarındaki arama ve sondaj çalışmaları için de Türkiye ile anlaşmış, münhasır ekonomik bölgeleri içerisindeki 7 deniz alanı ve 2 kara alanı için de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na ruhsat vermiştir (TPAO, 2022).

KKTC'nin deniz yetki alanları ile ilgili savı Kıbrıs adası üzerinde, etrafında çıkarılan veya çıkarılacak olan tüm yeraltı kaynaklarının yarısının KKTC'nin hakkı olduğu üzerine kurulmaktadır. GKRY adanın tek hâkimi olmadığından, adada yaşayan Türk vatandaşlarının dolayısıyla da KKTC'nin adanın zenginlikleri üzerinde hakları olmasından ötürü savı da sağlam temellere dayanmaktadır. Bununla birlikte Avrupa Birliği yeraltı hidrokarbon kaynaklarının bölüşmek istemediğinden ötürü de GKRY'nin iddialarını doğrudan destekleme yoluna gitmektedir.

4.3. GKRY

GKRY ne askeri ne ekonomik güç bakımından Türkiye'ye eşdeğer bir ülke olmadığından yaşanan uyuşmazlıklar/sorunlar Avrupa Birliği üzerinden çözülmeye çalışılmaktadır. Kendisini devlet olarak Kıbrıs adasının tek temsilcisi olarak gören GKRY bu minvalde KKTC'nin ve Kıbrıslı Türklerin haklarını da göz ardı etmektedir. Buna ek olarak Avrupa Birliği, aynen Yunanistan'a yaptığı gibi GKRY'ye de destek vererek enerji güvenliği hususunda kendisini garanti altına almak istemekte bunu gerçekleştirirken de Türkiye'nin haklarını yok saymakta bir beis görmemektedir.

GKRY, Yunanistan ve Avrupa Birliği'nin görüşlerine paralel olarak Yunan kıta sahanlığının adalardan başlaması gerektiğini savunmaktadır. Kıbrıs adası açıklarında bulunan hidrokarbon kaynaklarının tamamının da kendisine ait

olduğu iddiasında olan GKRY, bu iddialarını güçlendirmek, Türkiye'yi bu alandaki yeraltı kaynaklarından maruz bırakmak istemektedir.

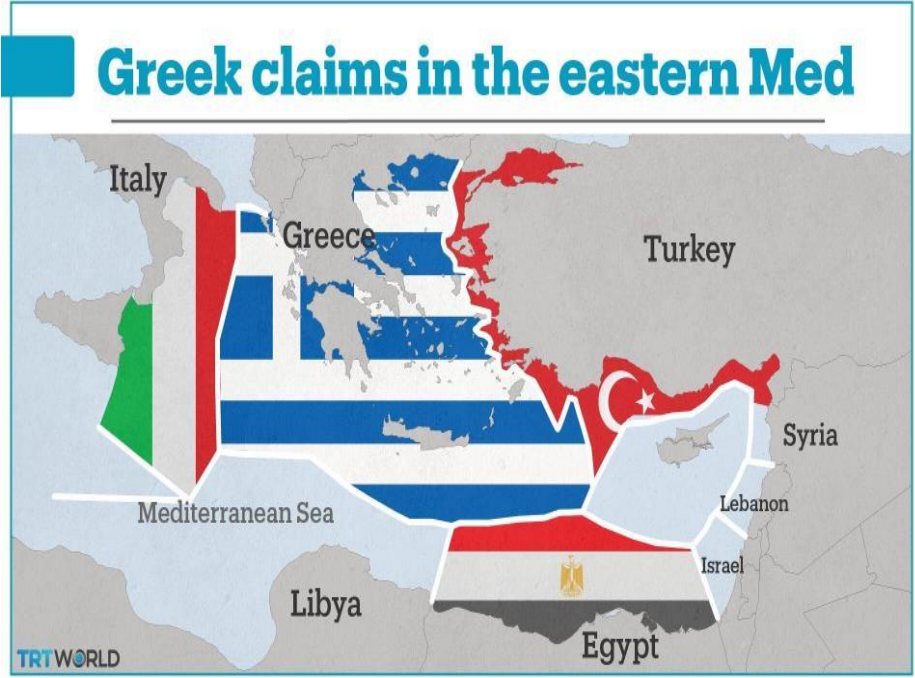
Son olarak GKRY, ekonomik ve askerî açıdan boy ölçüşmeyeceğinden dolayı Türkiye'ye karşı ortak bir cephe kurmak amacıyla Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun oluşmasına destek vermiştir. Kıbrıs, Mısır, Fransa, Yunanistan, İtalya, Ürdün ve Filistin'in üye olduğu forum Ocak 2022 tarihinde ilan edilmiştir. Ardından da 22 Eylül 2022 tarihinde devletler nezdinde resmiyete kavuşmuştur (EMGF, 2022).

GKRY'nin amacı AB'ye paralel olarak Doğu Akdeniz'de bulunan yeraltı kaynaklarının önemli bir kısmını bünyesinde barındırmak, bunu Birleşmiş Milletler ve diğer kıyıdaş devletler nezdinde meşrulaştırmak aynı zamanda da Türkiye'nin hidrokarbon kaynaklarından faydalanmasını engellemektir.

4.4. Yunanistan

Yunanistan da aynı GKRY gibi askeri ve ekonomik güç bakımından Türkiye ile boy ölçüşecek düzeyde olmamasından mütevellit sorunları Avrupa Birliği nezdinde çözüme yoluna gitmektedir. Yunanistan'ın münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanlarını adalardan başlatması daha öncede belirtildiği gibi hem sözleşmelere hem de örf ve adet hukukuna tamamen aykırı bir yaklaşımdır. Bununla birlikte Avrupa Birliği enerji güvenliğini sağlamak, Rusya'ya olan bağımlılığını yok etmek amacıyla Yunanistan ve GKRY'nin tezlerini desteklemektedir.

Görsel 3.Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın İddiası

Kaynak: (TRT World, 2020).

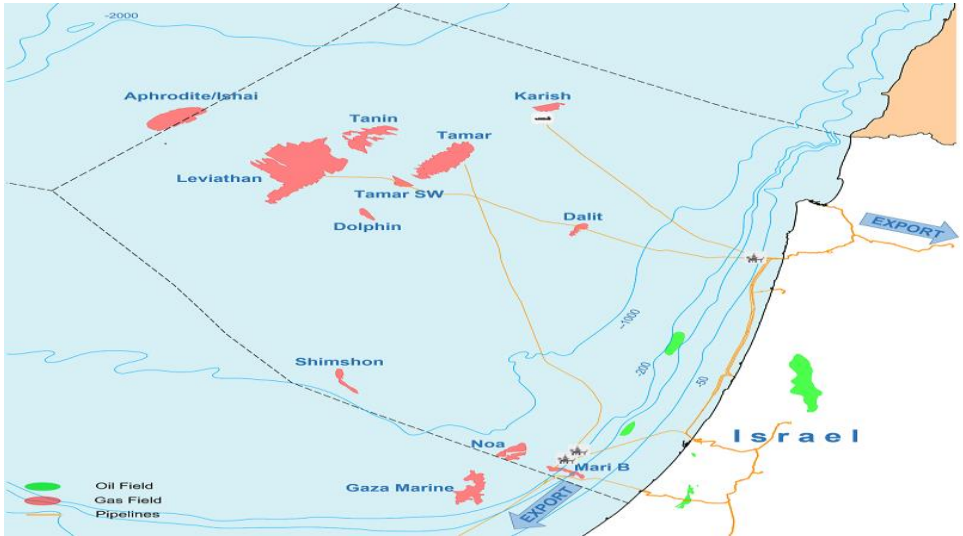
4.5. İsrail

İsrail karasularını 12 deniz mili olarak ilan etmiştir. 2009 yılında keşfedilen doğalgaz rezervleri ile birlikte İsrail münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı haritasını Birleşmiş Milletlere iletmiştir (UN, 2011: 1). 2009 yılında ABD şirketi Noble Enerji tarafından Tamar alanında keşfedilen doğalgaz rezervi 282 milyar m³ olarak belirlenmiştir (Paraschos, 2013: 41). Bu rezerv İsrail'in yaklaşık yirmi yıl boyunca doğalgaz konusunda enerji güvenliğinin sağlayacak düzeydedir. Bundan

yaklaşık bir yıl sonra ise 2010 yılında yine Noble Enerji tarafından Leviathan bölgesinde bu sefer 500 milyar m³ büyüklüğünde bir rezerv keşfedilmiştir. İsrail bundan sonra keşiflere devam etmiştir. Hali hazırda Doğu Akdeniz üzerinde 12 adet doğalgaz ve 2 adet petrol rezervi keşfedilmiştir.

Keşfedilen petrol ve doğalgaz yatakları neticesinde İsrail kendi enerji güvenliğinin uzun süre garanti altına aldığı gibi bu yeraltı hidrokarbon kaynaklarını işleyip dünya piyasasına sürmeyi de hedeflemektedir. Bu sebeple de ilk ve en yakın potansiyel alıcı olarak Avrupa Birliği'ni düşünen İsrail gerek Yunanistan gerek ise GKRY ile yakın temas halindedir. Türkiye'nin bu aşamada transit geçiş rotası olarak İsrail tarafından hiç düşünülmemesi de Türk dış politikası açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Özellikle de İsrail'in Filistin'in kıta sahanlığındaki Gaza Marine doğalgaz yatağı sebebiyle, Suriye, Lübnan ile de münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanları hususunda anlaşmazlığı olduğu bir ortamda Türkiye ile de yakınlaşmaması ve iş birliğinden kaçınması dikkate değer bir husustur.

Görsel 4. İsrail'in İspatlanmış Doğalgaz ve Petrol Rezervlerinin Haritası

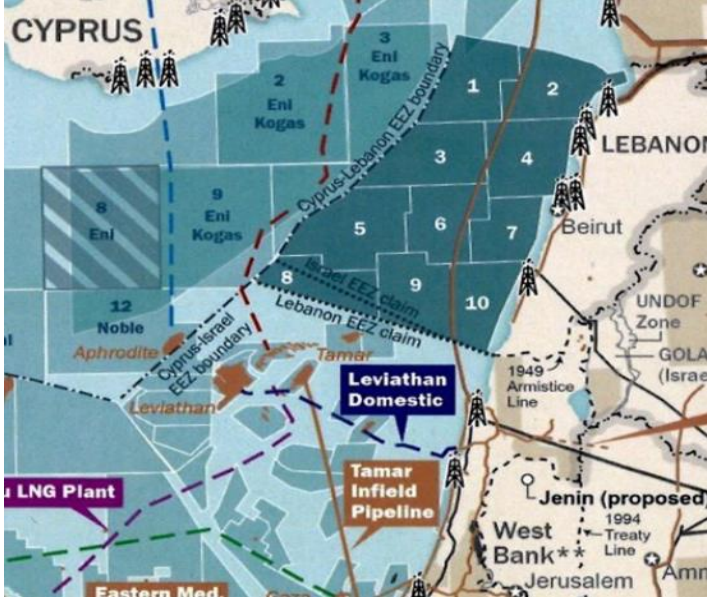
Kaynak: (İsrail Enerji Bakanlığı, 2022).

4.6. Lübnan

Doğu Akdeniz'de doğalgaz ve petrol rezervlerinin keşfedilmesiyle birlikte Lübnan'da kıta sahanlığını belirlemek üzere çalışmalar gerçekleştirmiş olup, Birleşmiş Milletlere de münhasır ekonomik bölgelerini belirten bir haritayı tescil edilmesi için iletmıştır (Lübnan, 2011: 1).

Deniz yetki alanlarının belirlenmesi hususunda Lübnan, İsrail ile anlaşmazlık yaşamaktadır. İki devlet arasında sınırdaki İsrail'in belirlediği çizgiye göre yaklaşık 9 km²'lik bir alanda Lübnan'ın münhasır ekonomik bölgesinden alınmaktadır. Lübnan ise bu alanın kendisi olduğu iddia etmektedir (Yaycı, 2012: 30).

Görsel 5. İsrail- Lübnan İhtilafı Münhasır Ekonomik Bölge Haritası

Kaynak: (Henderson, 2021).

Lübnan tıpkı diğer bölge ülkelerinin birçoğu gibi GKRY ilke münhasır ekonomik bölgelerini belirleyen bir anlaşma yapmıştır. Her ne kadar Türkiye'nin tepkisi üzerine anlaşma Lübnan parlamentosu tarafından onaylanmasa da Lübnan, Birleşmiş Milletlere ilettiği münhasır ekonomik bölge haritasını anlaşmaya göre düzenlemiş ve yollamıştır (Lübnan, 2011: 1).

4.7. Mısır

Mısır, uluslararası hukuk bakımından deniz hukuku sözleşmelerine önem atfeden ve bu sebeple de gerçekleştirilen tüm uluslararası konferanslara katılan ve taraf olan bir devlettir. Mısır ilk olarak 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmelerine taraf olarak karasularını 12 mil olarak belirmiştir (JAGC, 2019). 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesine de taraf olan Mısır, sözleşme hükümlerince münhasır ekonomik bölge ilanında bulunacağını bununla birlikte de bunu yaparken kıyıdaş ülkelerin haklarına saygı göstereceğini de ilan etmiştir (JAGC, 2019).

Mısır, Kıbrıs hususunda ise Türkiye'nin karşısında yer alarak Kıbrıs'ın tek meşru temsilcisi olarak GKRY'yi tanıdığını belirtmiştir. Bunun devamında 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır arasında Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşması imzalanmıştır. Türkiye anlaşma sürecinde Mısır'a konu hakkında çekincelerini ve pozisyonunu net bir şekilde belirtmesine rağmen anlaşmanın önüne geçememiştir. Anlaşmadan yaklaşık bir yıl sonra da anlaşma ve ortaya konan harita tescil edilmesi için Birleşmiş Milletlere gönderilmiştir (UN, 2004: 1-2). Mısır, Türkiye'ye karşı bir kere daha pozisyon alarak Doğu Akdeniz'de petrol arama üzerine iş birliği gerçekleştireceğini açıklayarak GKRY ile 8 Eylül 2005 tarihinde Petrol Araştırmaları İş birliği Protokolünü imzalamıştır (Kaya Ş. , 2007: 42-43). Protokol fiili bir iş birliğini ortaya koymasa da Türkiye'ye karşı gerçekleştirilmiş olması ve Mısır'ın her fırsatta Türkiye'nin karşısında yer alması hususu da Türk Dış Politikası açısından düşündürücü bir durumdur.

Mısır için Doğu Akdeniz enerji havzasındaki en önemli olay ise 2015 yılında İtalyan ENI firmasının Port Said Şehrine yaklaşık 200 kilometre ötede keşfetmiş olduğu doğalgaz rezervidir. Zohr adı verilen bu bölgede 2019 yılında günde 2.7 milyar³ feet doğalgaz çıkarılmaktadır. Denizin altından yaklaşık 216 km uzunluğundaki borularla taşınan doğalgaz Mısır ekonomisine önemli katkıda bulunmaktadır (ENI, 2019).

4.8. Suriye

Suriye karasularını 2013 yılında ilan ederek belirlemiştir. Kendi bünyesinde çıkardığı yasa ile birlikte de münhasır ekonomik bölge, bitişik bölge, karasuları gibi bütün deniz yetki alanları hususunda da düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Suriye, ilan ettiği ve Birleşmiş Milletlere de yolladığı anlaşmayla birlikte karasularını 12 deniz mili ve münhasır ekonomik bölgesini ise 200 deniz mili olarak belirlemiştir (Suriye, 2003: 1-6).

Suriye'nin deniz yetki alanlarını belirlemesiyle ilgili iki ülke ile arasında doğrudan anlaşmazlık mevcuttur. Bunlardan ilki Türkiye ile olan anlaşmazlığıdır. Sınırdan çizilen çizgi ile belirlenen deniz yetki alanları hususunda bir anlaşma var olmadığından dolayı kesinleşen bir durum olmamasından mütevellit tarafların deniz yetki alanları hususunda anlaşmazlıkları mevcuttur. Bununla birlikte iki taraf da karşı tarafı tahrik edecek bir hareketten kaçınarak ihtilafli bölge üzerinde hak iddiasında bulunmamakta ve arama girişimi gerçekleştirmemektedir.

Suriye'nin bir diğer uyuşmazlığı ise İsrail ile gerçekleşmektedir. İsrail'in doğalgaz yatakları keşfettiği ve çıkarım gerçekleştirdiği Tamar ile Leviathan bölgelerinin Suriye deniz yetki alanına oldukça yakın olması hasebiyle Suriye doğalgaz rezervlerinin kendi deniz yetki alanından çekildiğini iddia etmektedir. İspatlanmamış bir iddia olsa da iki ülke arasında bir uyuşmazlık yaratmaktadır (Loengarov, 2022).

5. DOĞU AKDENİZ'İN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ

Türkiye Doğu Akdeniz'de uluslararası hukuka uygun olarak çıkarlarını koruyacak adımlar atma yoluna gitmiştir. Bu adımlar başta Yunanistan ve GKRY olmak üzere kıyıdaş devletlerin ortaya koyduğu saldırgan politikalar neticesinde alınmıştır. Sorunun başlangıcı ise GKRY'nin Doğu Akdeniz Enerji Havzasında tek taraflı olarak münhasır ekonomik bölge ilan etmesi neticesinde gerçekleşmiştir.

Bölgede bulunan büyük güçler çerçevesinden Doğu Akdeniz'e bakıldığında Rusya, ABD ve Avrupa Birliği bölgede kendi çıkarları neticesinde yapılanma kurmak istemektedirler. Bu açıdan Rusya'nın bakış açısı Avrupa Birliği üzerinde kurmuş olduğu enerji tekelinin kırılmasını engellemek ve Avrupa'nın enerji açısından kendisine bağlı kalmasını devam ettirmektir. Avrupa Birliği ise enerjinin siyasi bir argüman olarak kullanılmasından rahatsız olarak bu gücü Rusya'nın elinden almak istemekte enerji güvenliğini sağlamak için de Doğu Akdeniz'de bulunan yeraltı hidrokarbon kaynaklarının en doğudaki üyeleri Yunanistan ve GKRY aracılığıyla kendisine aktarmak istemektedir. Bu sebeple de Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz Enerji Havzasından en büyük payı almasını sağlamak için onları desteklemekte ve savunmaktadır.

ABD ise en büyük ticari ortaklarından ve NATO üyesi ülkelerin Rusya'ya bağımlı olmasını istememesinden ötürü AB'nin dolayısıyla da Yunanistan ve GKRY'nin politikalarını desteklemektedir. AB, Doğu Akdeniz hidrokarbon kaynaklarının en kısa sürede Avrupa'ya aktarımının sağlanmasını istemektedir.

Kıyıdaş ülkelerden Libya hariç diğer tüm ülkelerde Türk dış politikasındaki yanlış hamlelerinin birer sonucu olarak Türkiye'ye rakip olarak gördükleri GKRY ve Yunanistan'ı desteklemekte beis görmemekte dolayısıyla da bu ülkeler ile münhasır ekonomik bölge anlaşmaları yapmaktadırlar.

Türkiye için Doğu Akdeniz'in önemi bu çerçeveden bakıldığında oldukça yüksektir. Öncelikli olarak Türkiye'nin en büyük cari açık kalemini enerji oluşturmaktadır. Türkiye ithal ettiği petrol ve doğalgaz sebebiyle önemli ölçüde cari açık vermektedir. Veriler ile konuşmak gerekirse ekonominin inanılmaz kırılgan olduğu ve Türkiye'nin stagfasyona gittiği bir dönem olan 2022 Ocak ayında dahi altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı 1,49 Milyar USD fazla vermiştir (Bloomberg HT, 2022).

Bu açıdan Doğu Akdeniz'in Türkiye için birincil önemi ekonomiktir. Türkiye enerji talebini yurtdışından değil de kendi bünyesinden karşılayabilirse cari açık kalemlerinden en büyüğü ortadan kalkmış olacaktır. İkinci olarak Doğu Akdeniz, Türkiye'nin enerji güvenliği açısından büyük önem arz etmektedir. Türkiye doğalgazı Rusya ve İran'dan satın almaktadır. Alınan doğalgaz sanayide ve konut ısınmada kullanılmak ile birlikte enerji üretiminde de kullanılmaktadır. Kullanılan elektriğini önemli bir kısmı bu açıdan cari açık kalemlerinden birisi tarafından üretilmektedir. Bu durum Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığını ortaya koyduğu gibi enerji güvenliği açısından da son derece riskli bir durumdur. Siyasi hamleler ve dış politika hamlelerinin gerçekleşmesi gerektiği durumlarda Türkiye'ye enerji sağlayan ülkeler, bunu kendilerine koz olarak kullanabilmektedirler.

Üçüncü olarak Türkiye jeopolitiğin değişmez unsurları çerçevesinden bakıldığında gerek enerji nakil hatları gerek ise ticaret geçiş rotası üzerinde olmasından ötürü jeopolitik önemi yüksek bir ülkedir. Doğu Akdeniz havzasından kendi doğalgazını çıkararak ve bunu dış pazarlara satabilen bir Türkiye'nin bölgedeki jeopolitik önemi daha da artacaktır.

Son olarak Yunanistan'ın tezinin kabul edilmesi Türkiye'nin karasuları ve kıta sahanlığının da Ege Denizi üzerinde de uygulanabilmesine kapı aralayacaktır. Bu durum ise Türkiye'nin Yunan kıta sahanlığına girmeden uçak uçuramaması ve

gemi yüzdürememesi anlamına gelmektedir ki Türkiye için büyük tehdit arz etmektedir. Bu sebeple Doğu Akdeniz’de Yunanistan’ın deniz yetki alanlarını adalardan başlatan tezinin mutlak surette saf dışı bırakılması gerekmektedir.

6. SONUÇ

20. yüzyıla kadar Doğu Akdeniz’in stratejik önemi doğu ile batıyı bağlaması ve ticaret geçiş hatlarını bünyesinde bulundurmasından ileri gelmektedir. Özellikle 1869 yılında Süveyş Kanalı’nın açılmasıyla birlikte doğu ile batı arasındaki en kısa ve verimli yol olarak Doğu Akdeniz önemini bir kez daha arttırmıştır. 20. yüzyılda Ortadoğu bölgesindeki enerji kaynaklarının keşfi ve bunların birçok alanda kullanılmaya başlanması ile birlikte Doğu Akdeniz, ticaret geçiş hatlarının yanı sıra enerji geçiş hatlarını da bünyesinde barındırmaya başlamıştır. Gelişmiş ekonomilere sahip olan batı devletlerinin enerjiye ihtiyaç duymaları, doğulu devletlerin ise bu enerjiyi kendi topraklarından çıkarması sonucunda iki bölge arasında kalan Doğu Akdeniz doğal bir enerji nakil hattı olmuştur.

Tarih boyunca zaten önemli bir bölge olan Doğu Akdeniz, Süveyş Kanalı ve Batı ile Doğu arasındaki enerji nakil hatlarını bünyesinde barındırmasıyla önemini iki kere arttırmıştır. Doğu Akdeniz’in önemi bir kez daha ve bu sefer daha yoğun olmak üzere Doğu Akdeniz Havzasında yeraltı hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesiyle artmıştır. 21. yüzyıla kadar sadece enerji ve ticaret geçiş rotası olarak kabul edilen Doğu Akdeniz ilk enerji kaynaklarının keşfedilmesiyle birlikte de enerji havzası olarak da önem görmeye başlamıştır.

Enerji kaynaklarının keşfi kıyıdaş ülkeler arasında daha önce büyük önem atfedilmeyen bir sorun olan münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanları hususlarında da anlaşmazlıklar ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra bölge aynı zamanda öncelikli olarak ABD, AB ve Rusya’nın sonrasında ise kıyıdaş devletlerin enerji rekabet sahası olmuştur.

Doğu Akdeniz Havzasındaki enerji rekabetinin en büyük sorunlarından biri kıyıdaş devletlerin birbirlerinin haklarına saygı göstermemesi ve bu durumun da ABD ve AB tarafından desteklenmesinden ileri gelmektedir. Yunanistan, AB ve ABD'nin de desteğiyle uluslararası hukuk kurallarını ve içtihadı yok sayarak Türkiye'nin deniz yetki alanlarını gasp etmeye çalışmaktadır. Yunanistan'a paralel olarak ABD ve AB'nin desteğini alan GKRY ise İsrail ile gerçekleştirdiği anlaşmayla çıkarılan kaynakların nakil aşamasında Türkiye'nin deniz yetki alanlarını gasp etmeye çalışmaktadır.

Yunanistan ve GKRY kendi hukuka ve içtihada aykırı politikalarının yanı sıra kıyıdaş devletlerle de çeşitli anlaşmalar yaparak Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de kısıtlı bir alana kapatmak istemektedir. AB'nin Rusya'ya karşı enerji güvenliğini sağlaması ve ABD'nin de Rusya'nın ekonomik ve siyasi güç kaybını desteklemesi sebebiyle de bu alanda önemli iki büyük gücün desteğini arkasına almıştır.

Türkiye bu alanda gerek uluslararası hukuk kurallarının gerek içtihadta yer alan örnekleri gerek ise kıyıdaş devletler ile anlaşmak suretiyle kendi deniz yetki alanlarını hızlıca belirlemek ve buna da kıyıdaş devletlerin rızası ve iş birliği ile gerçekleştirmek zorundadır. Kıyıdaş devletler ile gergin olan siyasi ilişkilerin yumuşatılıp bir an önce deniz yetki alanları hususunda hamle yapılması Türkiye için kaçınılmaz bir hamledir. Bu anlaşmalar Türkiye için olduğu kadar kıyıdaş devletler için de kazanç anlamına gelmektedir. Nitekim Türkiye ile gerçekleştirecekleri anlaşmalar neticesinde kıyıdaş devletlerin de deniz yetki alanlarında artış gerçekleşecek bu da enerji pastasından daha fazla pay almaları anlamına gelecektir.

Sonuç olarak Türkiye, bölgede sadece Yunanistan, GKRY ve kıyıdaş devletler ile değil AB ve ABD ile de rekabet halindedir. Türkiye'nin güç kapasitesi bakımından bu rekabetten galip çıkabilmesi için öncelikle kıyıdaş devletler ile olan siyasi

ilişkilerini düzeltip deniz yetki alanları anlaşmalarını gerçekleştirmesidir. Bu anlaşmalar gerçekleştiğinde enerji kaynaklarının önemli bir kısmı Türkiye ve (Yunanistan ile GKRY haricindeki) kıyıdaş devletlerin deniz yetki alanları içerisinde kalacaktır. Böylece AB'nin enerji güvenliği için Türkiye tek alternatif olabilecektir. Bu durumda Türkiye, AB ve ABD'ye karşı avantaj elde edecek ve AB'nin enerji güvenliğini sağlamasının anahtarı da Türkiye'den geçmek zorunda kalacaktır. Bu durum Türkiye'yi siyasi olarak avantajlı bir pozisyona sokacağı gibi ekonomik açıdan da büyük kazanç sahibi olmasını da sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Bloomberg HT. (2022, Mart 11). *Cari açık 4 yılın zirvesine çıktı*. Haziran 11, 2022 tarihinde Bloomberg HT: <https://www.bloomberght.com/cari-acik-4-yilin-zirvesine-cikti-2301250> adresinden alındı.

BOTAŞ. (2022, Nisan 30). *Ham Petrol*. Haziran 5, 2022 tarihinde BOTAŞ: <https://www.botas.gov.tr/Sayfa/ham-petrol/13> adresinden alındı.

Doğru, S. (2003). *Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı*. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Basımevi.

EIA. (2019, Haziran 23). *The Suez Canal and SUMED Pipeline are critical chokepoints for oil and natural gas trade*. Haziran 5, 2022 tarihinde EIA: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=40152> adresinden alındı.

EMGF. (2022, Haziran 4). *Overview*. Haziran 4, 2022 tarihinde Eastern Mediterranean Gas Forum: <https://emgf.org/about-us/overview/> adresinden alındı.

ENI. (2019, Aralık 31). *Zohr: the giant offshore field in Egypt*. Haziran 5, 2022 tarihinde ENI: <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html> adresinden alındı.

Gürdeniz, C. (2005). *Security, Stability and Cooperation in the Mediterranean Region: Building a Vision* (s. 101-106). Roma: Centro Militare Studi Strategici.

Henderson, S. (2021, Mayıs 3). *Lines in the Sea: The Israel-Lebanon Maritime Border Dispute*. Haziran 1, 2022 tarihinde Washington Institute: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lines-sea-israel-lebanon-maritime-border-dispute> adresinden alındı.

Hürriyet. (2002, Mayıs 30). *KKTC, karasularını 3 milden 12 mile çıkarıyor*. Haziran 1, 2022 tarihinde Hürriyet: https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/kktc-karasularini-3-milden-12-mile-cikariyor_ID416587/ adresinden alındı.

ICJ. (1982, Şubat 24). *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)*. Şubat 8, 2022 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı: <https://www.icj-cij.org/en/case/63> adresinden alındı.

ICJ. (1967, Şubat 20). *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands)*. Nisan 17, 2022 tarihinde International Court of Justice: <https://www.icj-cij.org/en/case/52> adresinden alındı.

IILSS. (2021, Nisan 10). *Legal Status of the Territorial Sea (international law of the sea, LOSC, cases)*. Haziran 5, 2022 tarihinde International institute for Law of the Sea Studies: <http://iilss.net/legal-status-of-the-territorial-sea-international-law-of-the-sea-losc-cases/> adresinden alındı.

- İsrail Enerji Bakanlığı. (2022, Ocak 1). *Exploration History*. Haziran 5, 2022 tarihinde İsrail Enerji Bakanlığı: <https://www.energy-sea.gov.il/English-Site/Pages/Oil%20And%20Gas%20in%20Israel/History-of-Oil--Gas-Exploration-and-Production-in-Israel.aspx> adresinden alındı.
- JAGC. (2019, Aralık 20). *Egypt*. Haziran 5, 2022 tarihinde U.S. Navy Judge Advocate General's Corps: <https://www.jag.navy.mil/organization/documents/mcrm/Egypt%202019.pdf> adresinden alındı.
- Kahraman, Ö. F. (2019). Doğu Akdeniz Enerji Sarmalını İsrail Enerji Politikaları Penceresinden Değerlendirmek. *Ortadoğu Etütleri*, 11(2), 420-438.
- Karagöl, E. T., Ateş, S. A., Kaya, S., & Kızılkaya, M. (2016). *Türkiye'nin Enerjide Merkez Olma Arayışı*. İstanbul: SETA.
- Kaya, Ş. (2007). Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'in Hukuki Statüsü ve Türkiye Cumhuriyeti İçin Stratejik Önemi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 19-54.
- Kedikli, U., & Çalağan, Ö. (2017). Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2017(1), 120-138.
- Loengarov, A. (2022, Mart 24). *Between Maritime Law and Politics in the East Mediterranean*. Haziran 8, 2022 tarihinde Washington Institute: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/between-maritime-law-and-politics-east-mediterranean> adresinden alındı.
- Lübnan. (2011, Kasım 16). *Delineation of the boundaries of the exclusive economic zone of Lebanon*. Haziran 3, 2022 tarihinde United Nations:

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/lbn_2011decree6433.pdf adresinden alındı.

Özalp, M. (2018). *Küresel Enerji Denkleminde Merkez Ülke: Türkiye*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Paraschos, P. E. (2013). Offshore Energy in the Levant Basin: Leaders, Laggards, and Spoilers. *Mediterranean Quarterly*, 24(1), 38-56.

Sevim, C. (2012). Küresel Enerji Jeopolitiği ve Enerji Güvenliği. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 7(26), 4378-4391.

Suriye. (2003, Kasım 19). *Law No. 28 dated 19 November 2003 - "Definition Act of Internal Waters and Territorial Sea Limits of the Syrian Arab Republic"*. Haziran 2, 2022 tarihinde United Nations: https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf adresinden alındı.

Topsoy, F. (2013). Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında "Hakkaniyet İlkesi" ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 191-203.

TPAO. (2022, Haziran 1). *KKTC*. Haziran 1, 2022 tarihinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı: <https://www.tpao.gov.tr/kktc> adresinden alındı.

TRT World. (2020, Eylül 1). *Turkey-Greece tensions: eastern Mediterranean claims in maps*. Haziran 7, 2022 tarihinde TRT World: <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-greece-tensions-eastern-mediterranean-claims-in-maps-39358#:~:text=As%20Turkey%20and%20Greece%20are,giving%20disproportionate%20territory%20to%20Greece>. adresinden alındı.

UN. (1982, Aralık 10). *United Nations Convention on the Law of the Sea*. Şubat 4, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf adresinden alındı.

UN. (2004, Ocak 7). *Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone 17 February 2003*. Haziran 4, 2022 tarihinde United Nations: <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf> adresinden alındı.

UN. (2011, Haziran 12). *List of Geographical Coordinates for the Delimitation of the Northern Limit of the Territorial Sea and Exclusive Economic Zone of the State of Israel*. Haziran 5, 2022 tarihinde United Nations: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf adresinden alındı.

Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu Ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1-70.

Yıldız, D., & Yaşar, D. (2012). *Doğu Akdeniz'de Küresel Satranç*. İstanbul: Truva Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

As an area in the center of the Afro-Eurasian continent, the Eastern Mediterranean has been tried to be captured and kept under control by civilizations throughout history. Since many states thought that the one with this geography could control the East and the West, the region was seen as the primary competition area by different great powers in different periods. Therefore, each state sought to control the region within the limits of its power

and to get a share from the regional trade. Since the Eastern Mediterranean is at the center of three continents, it has also been at the center of production, trade and conflicts between the continents. Products produced in a continent or raw materials collected from a continent were transferred to other continents where production is made or where there is demand, via the Eastern Mediterranean, which is the cheapest and fastest method of transportation. In this way, the Eastern Mediterranean has become the most important transit route for trade in the world.

Due to the fact that the Eastern Mediterranean is such an important trade route, piracy actions have also taken place in this basin. The looting of valuable trade goods harmed both the merchants and the states that would receive taxes from these goods. For this reason, states have aimed to maintain significant naval power in the Eastern Mediterranean Basin and to try to protect their commercial rights and interests at the same time. Therefore, states created navies to the extent of their power and tried to protect their merchant fleets in the Eastern Mediterranean. The states with greater power, on the other hand, tried to take the Eastern Mediterranean geography completely under their control in order to control the trade, to keep the goods entering and leaving the ports under control, and to use this economic power as a political power. In the Eastern Mediterranean, which is the transit route of all important trade routes, it has thus become the most important transit route in history.

After the discovery of underground hydrocarbon resources in the Middle East in the 20th century and the realization that these resources could provide more energy and efficiency than coal, the British Navy transformed all its ships. Coal-powered ships have been replaced by oil-powered ships with faster, longer range and greater mobility. With this move made by the British navy, the importance of engines working with petroleum derivatives has increased and studies have started to be carried out in these areas. At the same time, these sources, which pollute the air less than coal, have also begun to be used for heating. With the transfer of resources from the East to the West, the industry of the West began to adapt itself to new resources. In the same period, with the increase in motor vehicles, the need for oil increased rapidly and the trade of hydrocarbon resources between the East and the West accelerated. This acceleration also increased the dependence of the West on hydrocarbon resources, and once again increased the importance of the Eastern Mediterranean Basin by adding energy transit routes as well as trade transit routes. With this transformation, the Eastern Mediterranean has started to be at the center of not only trade transit routes but also energy transit routes, thus increasing its geopolitical and strategic importance.

Although the geopolitical and strategic importance of the Eastern Mediterranean includes energy transit lines and trade transit routes, there has been no conflict or conflict between riparian states within this basin regarding maritime jurisdiction areas and exclusive economic zone. With the discovery of underground hydrocarbon resources in the region, which will increase the importance of the Eastern Mediterranean once again, a conflict arose and began to be experienced between the riparian states in this area. In order to have most of the energy resources in the region, the riparian states have started to declare maritime jurisdiction areas, and these areas have caused conflict. The biggest disagreement between the riparian states in the region is between Turkey - the Turkish Republic of Northern Cyprus and Greece - the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus. Greece, ignoring the rules of international law and jurisprudence, unfairly determines its maritime jurisdiction area and tries to dictate this to Turkey. On the other hand, the Greek Cypriot Administration likewise tries to carry out searches in the maritime jurisdictions of the Turkish Republic of Northern Cyprus by considering itself as the representative of the whole island and ignores the rights of the Turkish Republic of Northern Cyprus and Turkish Cypriots. In response to these moves, Turkey, on the other hand, chooses to determine its own maritime jurisdiction areas with its plan, which it has put forward in accordance with international law and jurisprudence. The United States of America, the European Union and Russia are trying to be included in this conflict between Turkey - Turkish Republic of Northern Cyprus and Greece - Greek Cypriot Administration in line with their interests. The European Union, which aims to ensure the energy security of its member countries, to end its dependence on Russia, and to close the energy deficit with the hydrocarbon resources provided by its member countries, has chosen to support Greece and the Greek Cypriot Administration unconditionally in this field. Although Greece acts against international law and jurisprudence, the European Union evaluates the events from its own perspective and provides unconditional support to Greece and the Greek Cypriot Administration. In addition, the USA supports the European Union, and therefore Greece and the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus, in terms of ending the dependence of the European Union member countries, which are its ally, with Russia, ensuring their energy security, and at the same time ending the political power of Russia over the European Union has gone his way. Russia, on the other hand, wants the conflict to last as long as possible and not be resolved, thus aiming to preserve its sphere of influence over Europe.